ਵਡ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ

੧ ਓ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ ।

ਵੱਡ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਤਿਗੁਰੂ

(ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ)

(ਜੀਵਨੀ)

ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਖਰਲ

ਸੰਦੀਪ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

VAD PARTAPI SATGURU

by : Surinder Kaur Kharal

c/o
S. Bhagwant Singh
Namdhari Engg. Works
Kurali Road, Ropar (Pb.)
Phones : 2345, 2545

1990

- ਵੱਡ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਤਿਗੁਰੂ
- ਲੇਖਿਕਾ : ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਖਰਲ
- ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਸੰਦੀਪ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼
  3236/15-ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ।
- ਛਾਪਕ : ਸੰਦੀਪ ਆਰਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼
- ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ : ਪ੍ਰੀਤ
- ਮੁੱਲ : 15 ਰੁਪੈ

ਸਮਰਪਿਤ—

ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ,
ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਕਬੀਰ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਰਿ ਮਸੁ ਕਰਉ
ਕਲਮ ਕਰਉ ਬਨਰਾਇ ॥
ਬਸੁਧਾ ਕਾਗਦੁ ਜਉ ਕਰਉ
ਹਰਿ ਜਸ ਲਿਖਨੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ :

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1987

ਰੂਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ

(ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ) 1990

ਮਹਾਂਬਲੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਛਪਾਈ ਅਧੀਨ)

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ
(1890-1959 ਈ:)

ਪਿਛੋਕੜ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਨ 1857 ਈ. (ਸੰਮਤ 1914 ਬਿ.) ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਹੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ, ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਜਨਸਮੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰਵਸਵ ਬਲਿਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਲਲਕਾਰ ਅਥਵਾ ਕੂਕ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਨਾਮਿਲਵਰਤਨ ਲਹਿਰ (ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ) ਚਲਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੂਕਾ ਮੂਵਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੂਕਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਖਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਲੇਰ-ਕੋਟਲਾ, ਰਾਏਕੋਟ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਤੋਪਾਂ ਅੱਗੇ ਉਡਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹੀ ਤੇ ਅੰਤ ਆਪਣਾ ਸਾਮਰਾਜ ਬਚਾਉਣ ਖਾਤਰ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ 18 ਜਨਵਰੀ ਸੰਨ 1872 ਈ. ਦੀ ਸਵੇਰਸਾਰ ਜਲਾਵਤਨ ਕਰ ਕੇ ਰੰਗੂਨ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਮਨ ਚੱਕਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਚਲਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਰੌਂਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਨਿਰਦਈ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੌਕੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਲ ਕੂਕਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ-ਜੁਲਣ, ਪਾਠ-ਪੂਜਾ, ਕੀਰਤਨ, ਮੇਲੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਲਾਵਤਨੀਆਂ, ਕੈਦਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਦੌਰਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਇਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦ ਖਲਾਸ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ – ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ, ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ; ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚਾ ਦੇਸ਼ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਇਕ ਐਸੀ ਦੈਵੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਿਰਕਿਆਂ, ਧਰਮਾਂ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਜੱਥੇ-ਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਕਰਵਾ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪਰੋਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਜੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿਆਸੀ, ਸਮਾਜੀ, ਆਰਥਕ ਤੇ ਹੋਰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਪਣੇ 70 ਸਾਲ ਦੇ ਲਗਭਗ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ ਤੇ

ਇਸ ਸਮਾਜ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਫ਼ਖਰਯੋਗ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ।

ਜੀਵਨ-ਕਾਲ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ – ਚੇਤ ਵਦੀ ਤੀਜ 1946 ਬਿਕ੍ਰਮੀ
(9 ਮਾਰਚ 1890 ਈ.)

ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ— ਜੇਠ ਵਦੀ ਦਸਵੀਂ 1963 ਬਿਕ੍ਰਮੀ
(16 ਜੂਨ 1906 ਈ.)

ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ– 13 ਪੋਹ 1971 ਬਿਕ੍ਰਮੀ
ਸ੍ਰ. ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂਸਰ (ਜਿ: ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ)
ਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਨਾਲ

ਸੰਤਾਨ – (1) ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ
(ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 8 ਮੱਘਰ 1977 ਬਿ:)
(2) ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
(ਜਨਮ 2 ਕੱਤਕ 1980 ਬਿ:)

ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਣਾ–5 ਭਾਦੋਂ 2016 ਬਿਕ੍ਰਮੀ
(21 ਅਗਸਤ ਸੰਨ 1959)

ਭਵਿੱਖਤ ਬਚਨ

ਇਕ ਵਾਰ ਗੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਕ੍ਹਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, "ਗ੍ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼, ਬਾਬੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ) ਦੀ ਪੋਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮੰਗ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ? ਬੇਬੇ ਸਾਹਿਬੋ ਜੀ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।" ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਨਵੇਂ ਅਨੰਦ

ਹੋਣਗੇ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੱਫ਼ਰਕਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਉੱਚ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਸੰਤ ਸਨ। ਆਪਨੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾਂ, "ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹੋਵੇਗਾ।" ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਆਖਣਾ, "ਜੀਵਨ ਜੋਤੋਂ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬੜੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਵੱਡ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿਖੇ ਚੇਤ ਵਦੀ ਤੀਜ ਸੰਮਤ 1946 ਬਿ. (9 ਮਾਰਚ 1890 ਈ.) ਐਤਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਢਲੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਿੰਮ੍ਹੀਂ ਨਿੰਮ੍ਹੀਂ, ਮੀਂਹ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਫ਼ੁਲਾਂ ਵਾਂਗ ਬਰਸਦੀ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬੜੇ ਪਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਾਥੋਂ ਵੱਡਾ ਬਲੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਬੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਤਲੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਬੜੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣੇਗੀ......।"

ਮਾਤਾ ਦਾ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਡੋਰੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਬੜੇ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ, ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੇ, ਨਰਮ ਦਿਲ ਜਤੀ ਸਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ, ਤੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭਜਨ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ।

ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਫ਼ਤਿਹ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਮਣ ਗੁੜ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਨਗਰ ਵਿਚ ਤੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ

ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਵਧਾਈਆਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਬੁਕ ਭਰ ਭਰ ਵੰਡਿਆ ।

ਉਸ ਵਕਤ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੀ । ਕੂਕਿਆਂ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਨ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੌਕੀ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਕਰੀਬ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਹੀ । ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ "ਪੰਜ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ । ਦੀਵਾਨ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦੇ । ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਿਆ ਕਰੇ ।" ਮੋਹਿਤਬਰ ਕੂਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਤਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਲਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆ ਕੁਝ ਨਰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਨਿਗਤਾਨੀ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਈ । ਦਸ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਮਨਸੂਖ ਹੋਈ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਜਾਣਿਆ ।

ਦੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਆਏ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ, ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਤਰਨਾ ਦਲ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਦੇ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ।

ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਵੇਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ "ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੈਂ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਯੁੱਧ ਕਰ ਕੇ, ਪੰਥ ਨੂੰ ਕਰੜੀ ਘਾਲ 'ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਹੁਣ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ ਕਰਾਂਗਾ।"

ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਤਵਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਜੇ ਏਹ ਵੀ ਐਤਵਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜਾਣ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਾਂਗਾ।"

ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਕਾਕਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਐਤਵਾਰ ਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਪਰਖ ਲਵੋ।" ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਮੰਨ ਗਿਆ ਪਰ ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੀ ਮੰਨਾਂਗਾ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਸਨ।" ਜਦੋਂ ਦੋਵਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਲਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਸੰਗਤ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ

ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਚਾਲ੍ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਕੰਧਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੜਵਈ, ਨੇ ਛਕਾਇਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਣ

ਪਿਛੋਂ ਸੰਤ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਕੁੱਛੜ ਚੁੱਕ, ਸਭ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ। ਮੋਟੇ ਲੰਮੇ ਨੇਤ੍ਰ, ਤਿੱਖਾ ਨੋਕਦਾਰ ਨੱਕ, ਲੰਮਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੋਨੇ ਵਾਂਗ ਡਲ੍ਹਕਦਾ ਸਰੂਪ ਦੇਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੇ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਦੇ ਬੜੇ ਜੈਕਾਰੇ ਗੂੰਜਾਏ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਪੁਤ੍ਰੀਂ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰ" ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ "ਹੁਣ ਸੰਸਾਰ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਪਲਣਾ ਏ, ਖੇਡਣਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏ ਤੇ ਕਈ ਕਮਾਈ ਭਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਨਹੀਂ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਬਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਏਸ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ।"

ਕੌਤਕ

ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ, ਪਘੂੰੜੇ ਪਾਸ ਸੰਤ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ, ਆਪ ਲੰਗਰ ਵਲ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਲੈਣ ਚਲੇ ਗਏ। ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਤੇ ਰੁਮਾਲਾ ਬੰਨ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੇਖਿਆ, ਉਹੋ ਪਘੂੰੜਾ ਤੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਝੂਟਦੇ ਖੇਡਦੇ ਜਾਪੇ ਤਾਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਧਰ ਚਿਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਏਥੇ ਲੈ ਆਏ ਹੋਣਗੇ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਛਹਿਰਾ ਲੈ ਆਵਾਂ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ। ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆ ਵੇਖਿਆ, ਸੰਤ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਘੂੰੜੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਉਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹੋ ਪਘੂੰੜਾ

ਦੇਖਿਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਸਿਆ ਉਹ ਤੇ ਏਥੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਾਲ ਚੋਜ ਜਾਣ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਰਤ ਆਏ, ਜਲ ਲੈ ਅਤੇ ਪਘੂੰੜੇ ਚੋਂ ਚੁੱਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ।

ਬਾਲ-ਰੂਪ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੱਕਾ ਨਾ ਰੋਂਦੇ। ਖੇਡਦੇ ਰਹਿਣਾ ਜਾਂ ਬਿਰਾਜੇ ਰਹਿਣਾ। ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਰਿੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਫੇਰ ਤੁਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ।

ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲੀ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੋ ਸਾਲ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸੀਤਲਾ (ਚੇਚਕ) ਨਿਕਲੀ। ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵਹਿਮ ਭਰਮ ਜਾਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਭੀ ਨੁਚੜਦੇ ਕੇਸੀਂ ਕੋਲ ਬੈਠਦੇ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਸਕੇਸ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਨ ਬਾਦ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਸੀਤਲਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸਤਵੇਂ ਦਿਨ ਕੁਝ ਮੋੜ ਪਿਆ। ਸਵਾ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਪੂਰੇ ਠੀਕ ਹੋਏ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲੀ।

ਵਿੱਦਿਆ

ਜਦ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, "ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਈਏ" ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ,

"ਇਹ ਸਭ ਵਿੱਦਿਆ ਅੱਗੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮਰਿਯਾਦਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਵੋ।"

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਪਿੰਡ ਬਾਹੋਵਾਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਪਾਸ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸੰਥਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੱਸੋ।" ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਦੱਸੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਖੇਡਣ ਨੱਸ ਪਏ ਤੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਸੁਣਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਲਗਾਂ, ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੇ। ਉਹ ਵੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੇ।

ਫੇਰ ਖਡਾਵੇ ਸੰਤ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਸੰਤ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਪਿੰਡ ਕਾਦਰਾਬਾਦ,) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ) ਪਾਸੋਂ ਪੋਥੀ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਰਲ ਕੀਤੀ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਜੀ (ਪਿੰਡ ਬੂਹਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਸਿਖਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 'ਆਦਿ ਗਰੰਥ' ਤੇ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸਰਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਪੁਸਤਕ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵਿਆਕਰਣ ਲਘੂ ਕੌਮ ਦੀ, ਪੰਚ ਸੰਧੀ, ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਧਾਣਾ ਪਾਸੋਂ ਪੜ੍ਹੇ। ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਲੋਹੜੇ ਦੀ ਸੀ। ਵੇਖਣ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਆਪ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਸ਼ਾਂਤ, ਚਿਹਰਾ ਤੇਜ ਭਰਿਆ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਸਭ ਨੂੰ ਬਦੋਬਦੀ ਮੋਂਹਦਾ ਸੀ।

ਖਿਡਾਰੂ ਖੇਡਾਂ ਦਾ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੜਾ ਚੁਸਤ, ਖਿਡਾਰੂ, ਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਬੋਲੀ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਫੁਰਤੀਲਾ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਖਿਦੋ-ਖੂੰਡੀ ਖੇਡਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਾਸ਼ ਖੇਡਦਿਆਂ ਦੇਖ ਦੇਖ, ਤਾਸ਼ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖ ਲਈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਜ਼ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਤਾਸ਼ ਵਾਧੂ ਬਕਵਾਸ, ਵਕਤ ਗਵਾਣੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਫੇਰ ਆਪਨੇ ਸਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਕੌਡੀ ਤੇ ਖਿਦੋ-ਖੂੰਡੀ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਵਧਾ ਲਿਆ। ਇਕ ਟੋਲੀ ਆਪਣੀ ਤੇ ਇਕ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਣਾਈ। ਆਪ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਖਿਦੋ ਦੀ ਖੇਡ ਖੁੰਝਣ ਨਾ ਦਿੰਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਥੀ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ (ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਉਣੋਂ ਘੌਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਕਿਹਾ, ਅਜ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਸੱਪ ਲੜ ਗਿਆ ?'' ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੱਪ ਲੜ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਸਿਰਿਉਂ ਹੋ ਮੁੜਿਆ। ਤਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਐਸੇ ਤੇਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਨੋਂ ਰੋਕਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਭੀ ਕਰੜਾ ਵਾਕ ਕਰਨਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ।

ਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਵਧੀਆ ਪਦਾਰਥ

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਬਣਵਾ, ਖੋਆ, ਬਰਫੀ, ਲੱਡੂ, ਪੇੜੇ ਤੇ ਹੋਰ ਮਠਿਆਈ ਛਕਾਂਦੇ ਤੇ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਹੀਆਂ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਿੰਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਹਾਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਬਚਨ ਕਰਦੇ, ਹੱਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਤੁਰਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ "ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ ਪਰਤ ਜਾਵੋ ।" ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਮਾਰ ਪਰ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹਾਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਹੱਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਲੰਘ ਗਏ । ਉਲਾਂਭਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਘੂਰਿਆ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿਣਾ । ਇਸ ਨੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਬੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ । ਜੇ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਮਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਵਧੇਗਾ ਕਿਵੇਂ ?"

ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਤਿੰਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾਂਦੇ । ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦੇ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਵੋ, ਸਿਖਾਂਦੇ ਸੀ ।

10 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੌੜਨ, ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਣ, ਤਕੜੇ ਤਕੜੇ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨ, ਡੰਡ ਬੈਠਕਾਂ ਕੱਢਣ, ਗਤਕਾ ਖੇਡਣ ਲੱਗੇ । ਆਪ ਸਾਰੀਆਂ ਕਸਰਤਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ । 16-17 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਨੂਰਾਨੀ ਤੇਜ ਤੇ ਅਣਥੱਕ ਕਸਰਤ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਡੀਲ ਡੌਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਦੋ ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ। ਆਲਸ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਆਪਨੇ ਬਾਬਾ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ (ਪਿੰਡ ਖਤਰਾਅ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਨੂੰ ਆਖਣਾ, "ਮੈਨੂੰ ਤੜਕੇ ਉਠਾ ਕੇ ਗੜਵਾ ਜਲ ਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਢਿੱਲ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।" ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਡੇਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਨਿਕਲ ਤੁਰਨਾ। ਦਿਨ ਢਲਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਦੌਰਿਆਂ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਰਿਆਦਾਂ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਬੰਦੀ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਦੇ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਕਰੀਬ 16 ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ 1963 ਬਿ. (ਸੰਨ 1906 ਈ.) ਨੂੰ ਦੇਹ ਤਿਆਗੀ। ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਾਂਭਿਆ ਕਰ ਸਭ, ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਰ।"

ਇੰਝ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਭਾਰ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ

ਆਪ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਪੁੰਨ ਅਭਿਆਸੀ, ਚੰਗੇ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ, ਸਰੂ ਵਰਗੇ ਕੱਦ ਅਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ-ਡੁਲ੍ਹੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ, ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ, ਤੈਰਾਕੀ ਦੇ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪਰਵੀਨ ਕਲਾਕਾਰ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਲਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਨਰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖ

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜੇ ਕਾਰਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਧੇਰੇ ਵੈਰਾਗੀ, ਚੁੱਪ ਤੇ ਮਗਨ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਤੇਜ ਮਸਤਕ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਹਰ ਦਰਸ਼ਕ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਡੇਰਾ ਤੇ ਰੌਣਕ ਮੇਲਾ, ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝਮੇਲਾ ਹੀ ਲਗਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮਨ ਤਪ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਰੋਪੜ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਝੁੱਗੀ ਪਾ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਖਰ ਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਨੇਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਝੁੱਗੀ ਵਿੱਚ, ਅੰਬਾਂ ਨਿੰਮਾਂ ਤੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂ, ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕਾਂਤ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਸਮਝਦੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਬੋਲਦੇ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਛੱਕਦੇ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਿਰਾਜਦੇ। ਦਿਨੇ ਕੀ, ਰਾਤ ਕੀ, ਆਪ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮੁਖ਼ਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਜੋ ਵੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਦੇ ਅਟੱਲ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਅਗੰਮੀ ਵਾਕ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵੀ ਅਟੱਲ ਹੁੰਦੇ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਆਪ ਹਰ ਨਰ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, "ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

ਆਪ ਜੀ ਨੇ 1 ਜੇਠ 1997 ਬਿ. (1940 ਈ.) ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ-ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਘੰਟਾ ਰੋਜ਼ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਏਹ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਸਦਾ ਸੰਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਭਾਏਗਾ, ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਮਨ ਹਾਂ।" ਆਪ ਜੀ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ "ਇਕ ਘੰਟੇ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਲਈ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸੰਨ 1939 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੰਨ 1947 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਭਜਨ ਦੀਆਂ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜੋ ਅਜ ਤਕ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਆਪ ਜੀ ਆਖਦੇ ਸਨ, "ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਜੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੇਖ ਵਿਚ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਚਿੱਚੜ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖ਼ੂਨ ਹੋਵੇ।"

ਆਪ ਜੀ ਆਖਦੇ, "ਜਿਸ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ

ਕਾਰਯਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸਭੇ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਓਮੀਆਂ ਵਾਂਗ ਫਜ਼ੂਲ ਹਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ।''

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਹਿਤ, ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਪਾਠ, ਹਵਨ ਤੇ ਵਰਨੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਵਾ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪਾਠ ਦੋ ਵਾਰ ਕਰਵਾਏ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੱਖਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਪਾਠ ਤੇ ਕਰੀਬ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਰਵਾਏ । ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਵਾਏ । ਦੋ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਵਨ ਯੱਗ ਕਰਵਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਵਾਰ ਸਵਾ ਸਵਾ ਲੱਖ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਗਏ । ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ।

ਕਸਰਤ ਤੇ ਖੇਡਾਂ

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰੀਰਕ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਵਲੋਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੇ ਆਪ ਕਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਵੀ ਤਾਂ ਨਰੋਏ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਭਜਨ ਬਾਣੀ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਜੰਗਲ, ਸੈਰ, ਦੌੜ ਆਪ ਹਰ ਨੇਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਨ ।

ਆਪ ਜੀ ਆਖਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਉੱਤਮ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੰਬਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ।'' ਆਪ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ, ''ਦੇਹ ਦੇ ਨਰੋਏ ਹੋਇਆਂ ਬਾਝੋਂ ਨਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਕਰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ

ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਮਦਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗਤਕਾ, ਕੁਸ਼ਤੀ, ਕੱਬਡੀ, ਦੌੜ, ਨੇਜ਼ਾਬਾਜ਼ੀ, ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਤੈਰਾਕੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਾਹਿਰ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸੁਡੌਲ ਸਰੀਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਤੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿੰਦਾ।

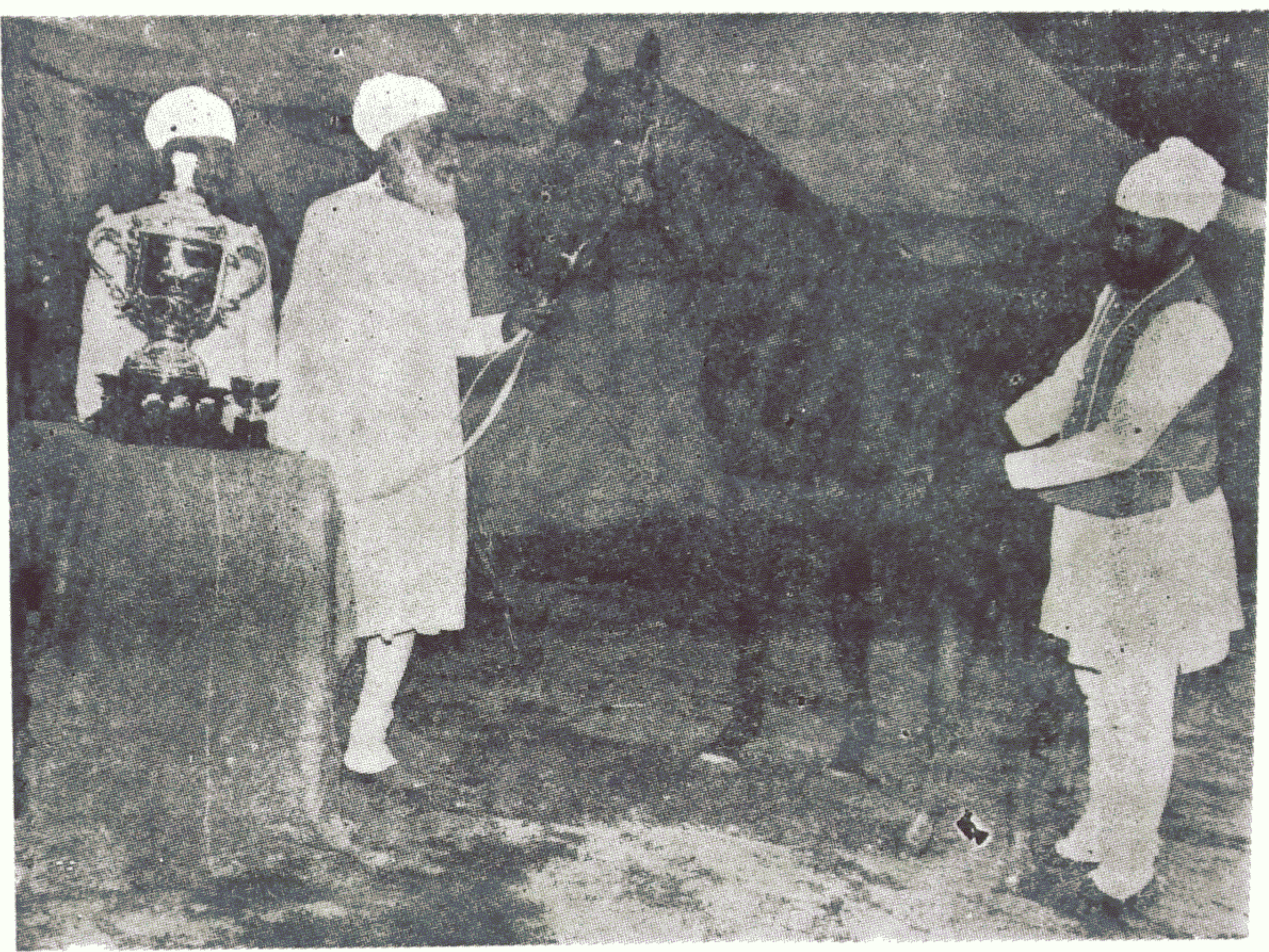
ਘੋੜਸਵਾਰੀ ਦਾ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਚੰਚਲ ਤੇ ਮਾਰਖ਼ੋਰੇ, ਅੜਬ ਘੋੜੇ ਜਾਂ ਘੋੜੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਕੰਮ ਸੀ। ਘੋੜਾ ਜਿਤਨਾ ਚਾਹੇ ਖ਼ਰਮਸਤ ਹੋਵੇ, ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੌਰੇ ਵੀ ਅਕਸਰ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਜਾਂ ਘੋੜੀ ਤੇ ਆਮ ਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਘੋੜੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪਰਖ ਸੀ। ਵਧੀਆ ਨਸਲ ਦੇ ਘੋੜੇ ਘੋੜੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਘੋੜਸ਼ਾਲਾ ਵੱਡੇ ਪਧੱਰ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵ ਈ।

ਘੋੜ ਦੌੜ ਦੀਆਂ ਰੇਸਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਘੋੜੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਇਨਾਮ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੱਪ ਜਿੱਤ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਧੁੰਮਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

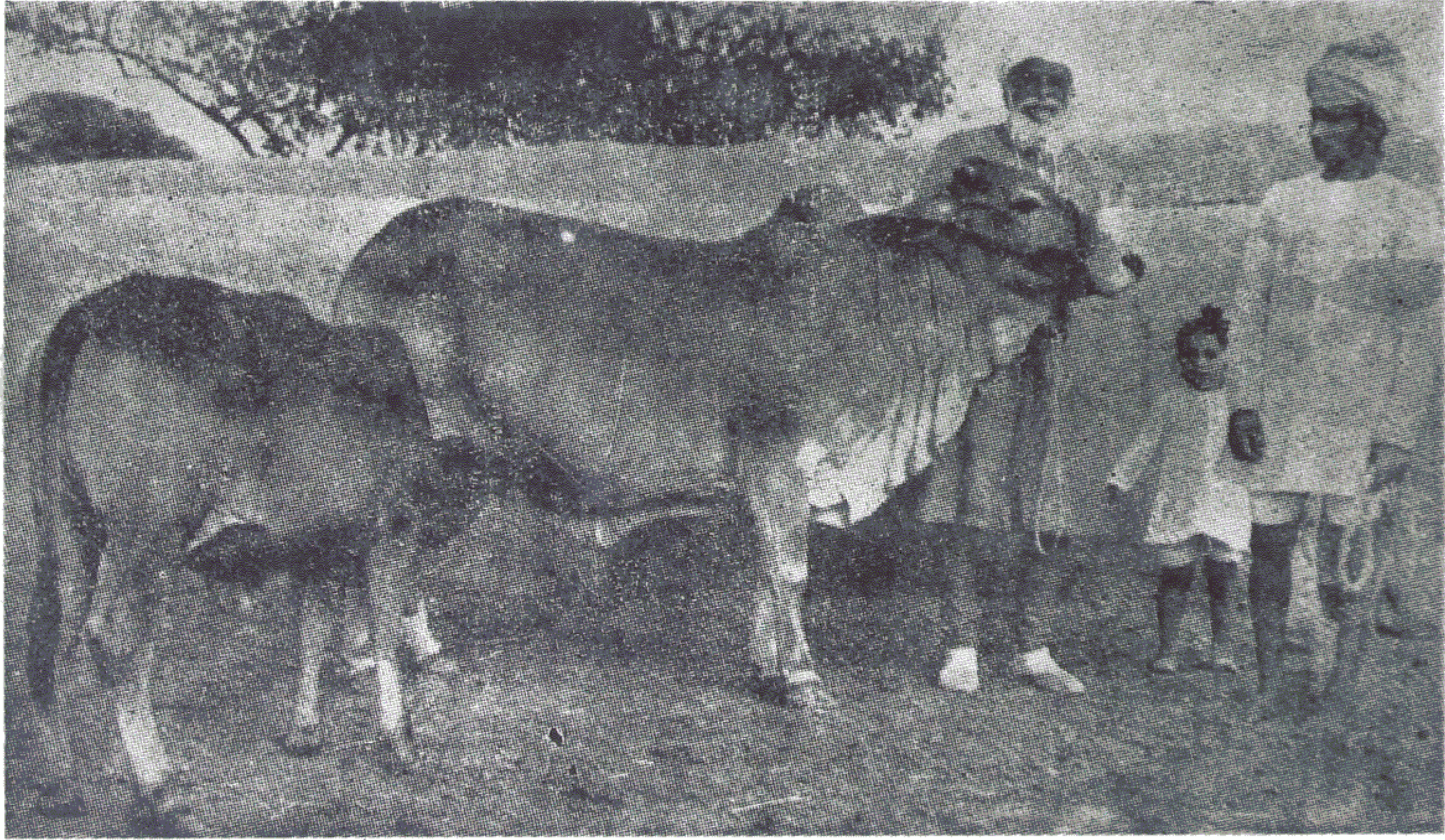
ਗਊਪਾਲ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਊ-ਪਾਲਕ ਤੇ ਗਊ-ਰੱਖਿਅਕ ਸਨ। ਗਊਆਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਆਪ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, "ਗਊ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਹੈ। ਗਊ ਨਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।"

ਗਊ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹਰ ਇਕ ਯੁਗਪੁਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਫਾਂਸੀਆਂ ਤੇ ਝੂਲ ਗਏ, ਤੋਪਾਂ ਸਾਹਵੇਂ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਸਲ ਸੁਧਾਰ ਵਿਚ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਆਰਮੀ ਹੌਰਸ ਸ਼ੋਅ ਸਮੇਂ ਅੱਵਲ ਆਈ ਘੋੜੀ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਨਾਮ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਗਊ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ।

ਉੱਡ ਗਏ ਪਰ ਗਊ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਾਰਦਿਕ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗਊ-ਬੱਧ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ। ਸੰਨ 1937 ਈ. ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਮਾਡਰਨ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਇਕ ਬੁੱਚੜਖਾਨਾ ਖੋਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਵਨ ਯੱਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਯੱਗ ਵਿਚ ਸਵਾ ਲੱਖ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਪਾਠ ਹੋਏ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੋਈ, ਖ਼ਬਰ ਆਈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗਊ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗਊਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਹਿਤ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਗਊਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਰੱਖੇ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਖਦੇ। ਹਰ ਇਕ ਗਊ ਦਾ ਆਪ ਉਚੇਚਿਆਂ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ। ਆਪ ਸਵੇਰ–ਸਾਰ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ, "ਗਊਆਂ ਵੇਖ ਮੇਰਾ ਮਨ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

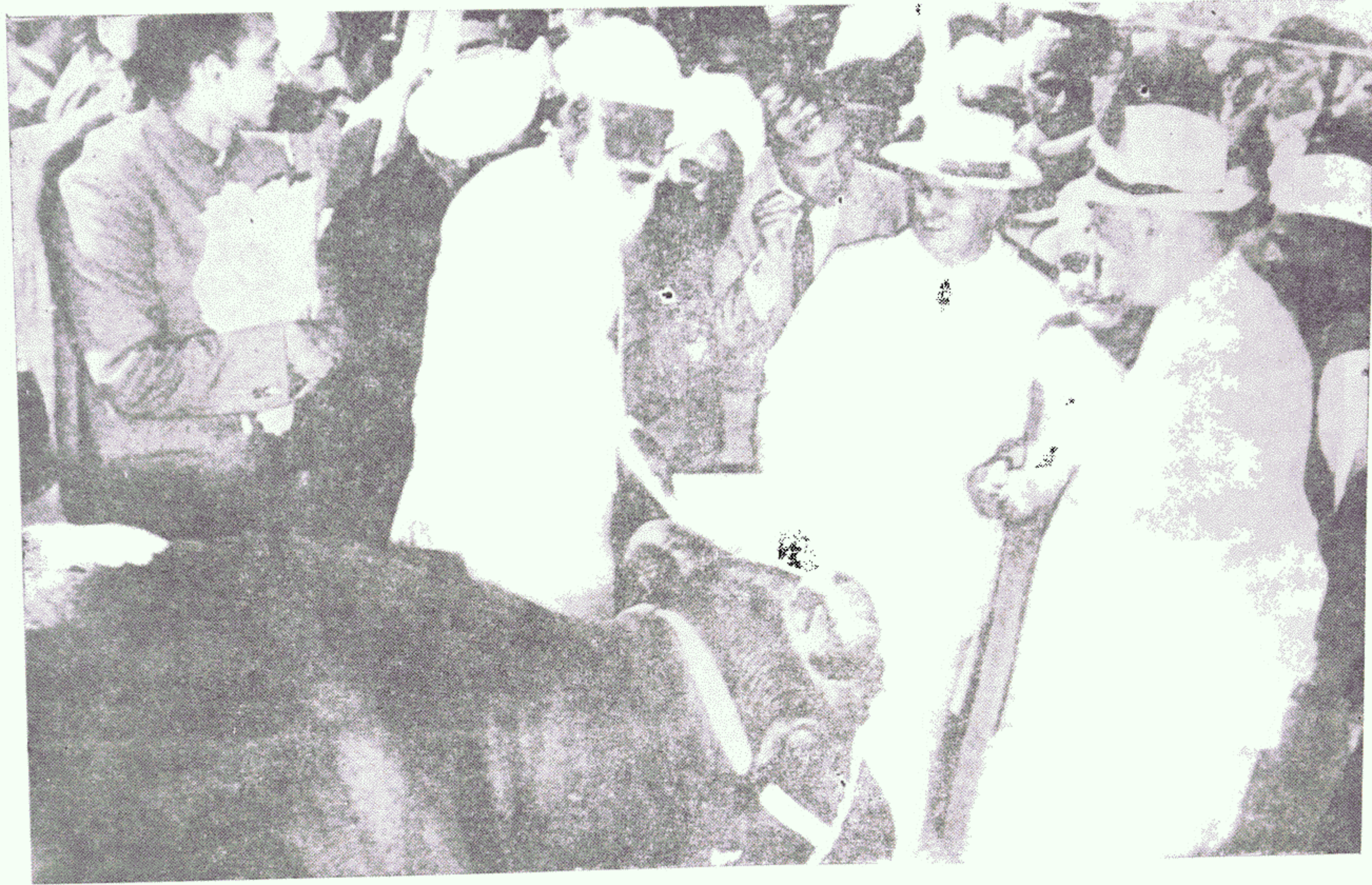
ਸੇਵਾ ਸਦਕਾ ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ, ਇਨਾਮ ਜਿੱਤੇ ਤੇ ਦੁੱਧ ਤੇ ਘਿਓ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਿਕਾਰਡ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਬੁੱਚੜ ਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਗਊਆਂ ਤੋਂ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਤੇ ਘਿਓ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ। ਹਰਿਆਣਾ ਨਸਲ ਦੀ ਗਊ ਪੁਤਲੀ ਦੁੱਧ ਉਪਜ ਵਿਚ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਆਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵਧੀਆ ਨਸਲ ਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਵੀ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰੰਗ ਢੰਗ ਦੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦਾ ਪਸ਼ੂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਆਪ ਉਸਨੂੰ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਮਤ ਦੇ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ।

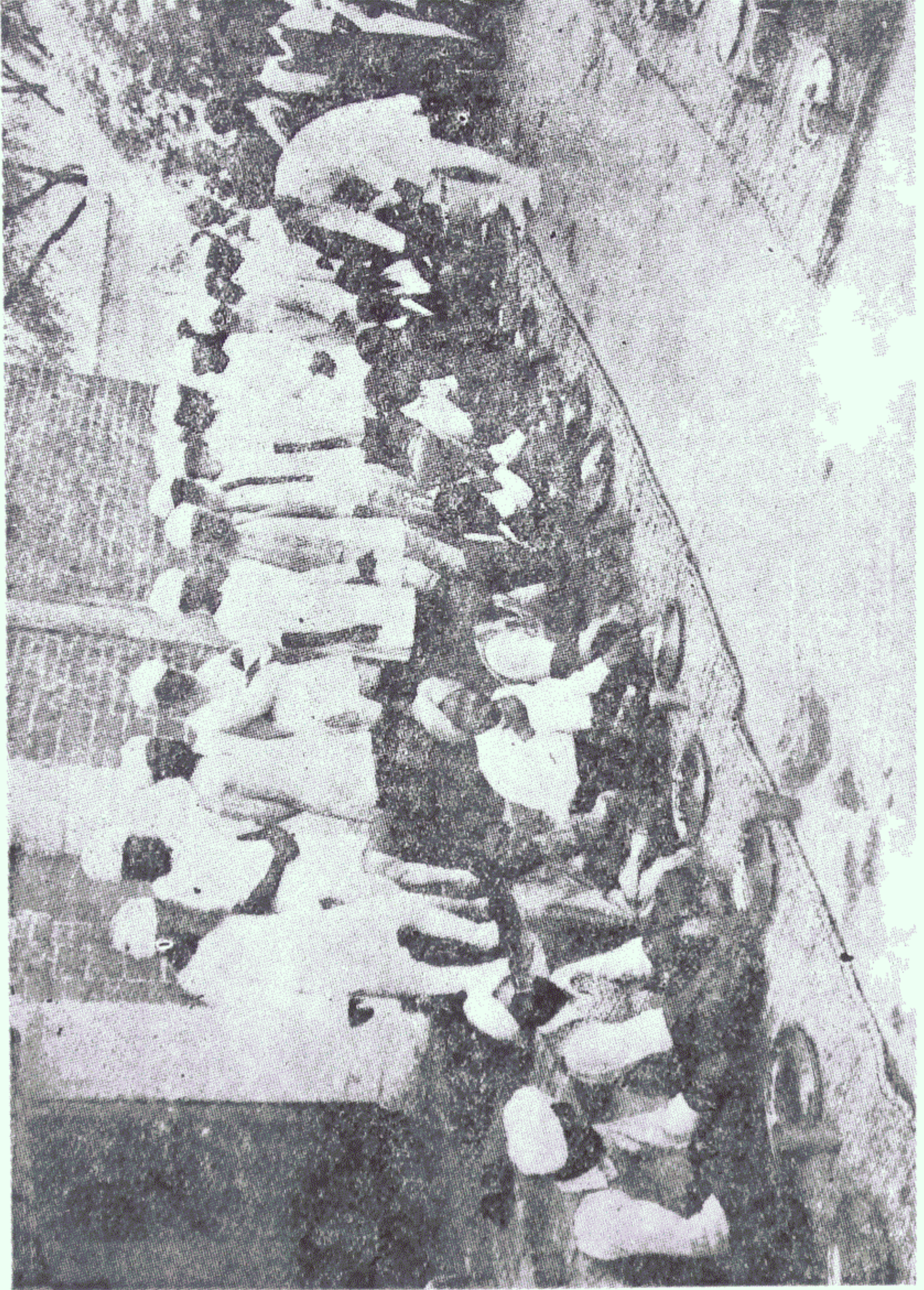
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰੀਬ ਹਰ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਜੇਤੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵੰਡਦੇ।

ਆਪ ਲਾਵਾਰਿਸ ਗਊਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੁੱਧ ਪੀ ਕੇ, ਬੁੱਢੇ ਵੇਲੇ ਡੰਡਾ ਮਾਰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਆਪ ਆਖਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੋਹਾ, ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਮੋੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਗੋਹੇ ਦੀ ਖਾਦ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖਾਦ ਭੌਂਏ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਗਊ ਰੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਯਤਨ ਕਰਦੀ, ਆਪ ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ। ਸੰਮਤ 2009 ਦੀ ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਪਸ਼ੂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਊਆਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਨਾਮ ਦੇਣ, ਮਗਰੋਂ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡਾ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜਿਸ ਨੇ ਗਊ ਪਾਲਣ ਸੀਖਣਾ ਹੈ, ਵੋਹ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਸੋਨੀਪਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਪਸ਼ੂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਖਰੁਸ਼ਚੋਵ ਅਤੇ ਬਲਗਾਨਿਨ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਨਸਲ ਦੀ ਮੱਝ ਭੇਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹਨ ਗਵਰਨਰ ਪੰਜਾਬ [illegible] ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ: ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕਰ ਸੀਖੇਂ ।"

ਪਸ਼ੂ-ਚਕਿਤਸਾ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਏ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦਸਦੇ ਤੇ ਕਰਵਾਉਂਦੇ।

ਲੰਗਰ

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਅੰਨ ਦਾ ਲੰਗਰ ਸਦਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਦਾ ਬਰਤ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ 1918 ਬਿ. ਵਿਚ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, "ਜੇ ਗਊ ਦਾ ਕਾਤਲ ਵੀ ਖ਼ੂਨ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਹੋਈ ਛੁਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ ਤੇ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਜਾਓਗੇ" ਇਹ ਸਦਾ-ਬਰਤ ਲੋਹ ਅੱਜ ਤਕ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਲੋੜ ਵੰਦ ਨੂੰ, ਹਰ ਵਕਤ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਸਦਾ ਬਰਤ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਥੁੜ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਕਈ ਅਭਿਆਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੰਗਰ ਨੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਪਨਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੰਡਾਰੇ ਸਮੇਂ, ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਆਏ ਬੇਘਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਬਿਸਤਰੇ, ਕੱਪੜੇ ਦਿੱਤੇ। ਆਪ ਜੀ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ; ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਆਪ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ "ਅੰਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਨਾਂ ਸੁੱਟੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਉਪਰੰਤ ਥਾਲੀ ਧੋ ਕੇ ਪੀਵੋ, ਜਿਹੜਾ ਥਾਲੀ ਧੋ ਕੇ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਦਾਣੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਹੋ ਜਾਣ।" ਆਪ ਸਦਾ ਸੁੱਚ ਸੋਧ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਉਸੇ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਨੇ ਭਜਨ ਪੁੱਛਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਵੇ।

ਸੰਗੀਤ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਸਿਖਰਾਂ ਛੋਹਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਦਿਲਰੁਬਾ ਲੈ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਅਲਾਹੀਂ ਧੁੰਨਾਂ ਸੁਣਕੇ ਉਡਦੇ ਪੰਛੀ ਉਡਣਾ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ। ਆਖ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਲੋਹੜੇ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਰ-ਤਾਲ ਲੈਅ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਪਰਖਦੇ ਸਨ। ਕਵੀ-ਦਰਬਾਰ, ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ, ਕਰਕੇ ਆਪ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ, ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਨਗਦ, ਇਨਾਮ ਤੇ ਸਿਰੋਪੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿਲਵਾਂਦੇ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਬਾਲ-ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੁਨਰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਪ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਦਿਲਰੁਬਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਰਤਮਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ !

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਗੀ-ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਰੀਤਾਂ ਚੌਕੀਆਂ ਦੇ ਢੰਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ। ਰਾਗੀ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਿ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਸਨ।

1933 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਇਕ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਨਾਮੀ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਸਿਖਰ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਤੇ ਸਿਰੋਪੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, "ਜਦ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਅਤਿ ਪਿਆਸੇ ਨੂੰ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਦੇ ਉੱਚੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ ਨਖ਼ਲਸਤਾਨ ਲੱਭ ਜਾਵੇ।"

ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬੇਹੱਦ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਸਦਾ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਮਿੱਠੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਵੇਖਦੇ, ਪਿਆਰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਵਲ੍ਹੇਟ ਲੈਂਦੇ। ਬਦਾਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਾਂ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਦੇ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈਣ ਦੀ ਜਾਚ ਵੀ ਦੱਸਦੇ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਸੀ ਕਿ "ਬਚਪਨ ਹੀ ਉਹ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਬੀਜ ਬੋਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਕਾਏ ਸੰਸਕਾਰ ਉਮਰ ਭਰ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਤੇ

ਉੱਦਮੀ ਵਤੀਰਾ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।"

ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਮੱਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ "ਬਹੁਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪਰ ਗੁਣਵਾਨ ਔਲਾਦ ਚੰਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਬੱਚੇ ਨਰੋਏ ਤੇ ਸਿਹਤ ਮੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।"

ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਸਕੂਲ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਸ਼ੁੱਧ-ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ, ਸਹੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਏਸੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪਿਆਰਾ) ਵੀ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸੰਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਂਘ ਜੀ ਕਵੀ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਪਕਤਾ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਿਰੰਤਰ ਭਜਨ ਵਰਨੀਆਂ ਵੀ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਚਾਨਣ ਦੀ ਲੋਅ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਵਿਦਿਆਲਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ 500 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸਕੂਲ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਨਰੋਈ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬੱਚੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੋਣ।

ਅੱਜ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਸੰਮੇਲਨ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਤੇ ਕਾਲਜ ਹਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ 'ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਦਿਅਕ ਜੱਥਾ' ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਹਨ, ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ 'ਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਹਿਤਕਾਰ, ਸੰਗੀਤਕਾਰ, ਡਾਕਟਰ, ਵਕੀਲ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜ ਗਏ ਸਨ, ਅੱਜ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪੱਲਰ ਕੇ ਮਹਿਕਾਂ ਖਿਲਾਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵੈਦ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵੈਦਿਕ ਜਾਂ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਸੀ। ਆਪ ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਉਮੈ ਵਰਗੇ ਅਸਾਧ ਰੋਗ ਕੱਟੇ, ਉੱਥੇ ਸਰੀਰਕ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਪੀੜਤ, ਕੁਰਲਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਨਰਕ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ ਭੋਗ ਰਹੇ ਕੋਹੜੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਕੋਹੜ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਦਰ ਆਏ ਰੋਗੀ ਲਈ ਜੋ ਦਵਾਈ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ, ਉਹ ਰੱਬੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਦਵਾਈ ਖਾ ਲਈ ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਲਈ ਉਹ ਰੋਗ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਧੀ ਬੀਮਾਰੀ ਤਾਂ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰ

ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ। ਪਸ਼ੂ ਚਿਕਿਤਸਾ ਵਿਚ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਏ ਆਖ਼ਰੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ।

ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਾਭਾ (ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਸਦਕਾ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀੜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, (ਰਾਖਵਾਂ ਜੰਗਲ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਬੀੜ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੋਲਜ਼ ਰਾਇਸ ਕਾਰ ਤੇ ਨਗਦ ਰਕਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਕੇ ਮੇਲਾ ਕਰਵਾਇਆ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਟਵਾਰੇ ਸਮੇਂ ਏਹ ਜ਼ਮੀਨ ਆਪਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੁਫਤ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ। ਦਸ ਘੁਮਾਂ, ਸਤ ਘੁਮਾਂ ਤੇ ਚਾਰ ਘੁਮਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਰੀਬ 110 ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਏਥੇ ਵਸਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਇਆ, ਦਾਣਿਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਤੂੜੀ ਪੱਠਿਆਂ ਨਾਲ ਬੇਓੜਕ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਅਨੇਕ ਨਿਥਾਵੇਂ ਤੇ ਨਿਮਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸੁਹਣਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਦੀ ਥੁੜ ਸੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਚੰਗੇ ਬੀਜ ਦਿੱਤੇ। ਟਰੈਕਟਰ ਚਲਵਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਉਪਜਾਊ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਾਰਨ ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦਰਜੇ ਆਪ ਨੇ ਸੂਬਿਆਂ ਤੇ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ।

ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਨਾ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦਾ ਹਥਿਆਰ, ਜੰਗੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਦਾ ਗਲਬਾ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ 'ਤੇ ਮਹਾਨ ਗੌਰਵ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਹਰ ਰਹੁ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪਜੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜੂਝਦੇ ਰਹੇ।

ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਾ ਮਦਦਗਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਕ ਇੰਚ ਵੀ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਤਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪੁਰਾਣੀ ਟੱਕਰ ਏ, ਤੁਸਾਂ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਹ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਨਸਲ ਕਦੇ ਮੁਆਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਾਥੋਂ ਕੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੀ ਇਮਦਾਦ

ਕਰੀਏ । ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਜਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੇਚ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ।"

ਜਿਸ ਵਕਤ ਹਰ ਘਰ 'ਚੋਂ ਜਵਾਨ, ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਬਰੀ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੂਕਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖ਼ੈਰਖਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਛੱਡ, ਕੂਕੇ ਬਣ ਗਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਰੀਬ ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਹੋੜ ਲੱਗੀ ਰਹੀ। ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਭਲਾਈ ਤੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਕਾਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੱਦਦ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ 'ਚ ਕੂਕਿਆਂ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਲਈ ਜੋ ਅਸੂਲ ਬਣਾਏ ਕਾਂਗਰਸ ਵੀ ਕੁਝ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਨਾਮਿਲਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਜਿਹੜੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਸੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਓਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ

ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ।

ਸੰਨ 1929 ਈ: ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਲਾਹੌਰ ਰੱਖਿਆ। ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਏਸ ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਬਲਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ 100 ਘੋੜਾ ਭੇਜ ਕੇ ਜ਼ਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ। ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕੀਤਾ। ਗੱਲ ਕੀ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੂਕਿਆਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੰ. ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਜੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੰ. ਨਹਿਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੇੜਲੇ ਸੰਬੰਧ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਸੰਨ 1937 ਈ: ਵਿਚ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਸਮਾਂ ਸੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਕਿਉਂ ਜੁ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਥੱਲੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮੁਖ਼ਾਲਫਿਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੋਟਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਸਹਿ ਲਏ ਪਰ ਵੋਟਾਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਈਆਂ।

ਸੰਨ 1939 ਈ. ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਸਟੇਟ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਈ। ਪੰ. ਨਹਿਰੂ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੇਤਾ ਆਏ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਖੁਦ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਜੋ ਜਲੂਸ ਨਿਕਲਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਦ ਆਪ ਪੰ, ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਸਣੇ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਖੀ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪੁੱਜੇ। ਚੰਗਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਕੋਠੀ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਸੀ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੇਖ ਪੰ. ਨਹਿਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਤੱਤਪਰ ਰਹੇ। ਸਿਆਮ (ਥਾਈਲੈਂਡ) ਵਿਚ ਨਾਮ-ਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਅਣਥੱਕ ਜਰਨੈਲ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਦਿਆਂ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਤੇ ਧਨੋਂ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬੋਸ ਨੂੰ ਸਿੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਤਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।

ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਸੋਭਾ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਦੂਰ ਦੂਰ ਫੈਲ ਗਈ।

ਸੰਨ 1945 ਈ: ਵਿਚ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਿਚ ਵੇਵਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਈ। ਉੱਥੇ ਪੁੱਜੇ ਪੰ. ਨਹਿਰੂ, ਮੌਲਾਨਾ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਉਚੇਚੀ ਮੰਗ ਹੈ ? ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ

1953 ਈ:, ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਸ: ਧਾਹ ਸਿੰਘ

ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ । ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੇ ਤੇ ਗਊ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇ ।

ਜਿੱਥੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਝੱਲੇ, ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਉੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਜਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਲਈ ਉਚੇਚਾ ਕੁਝ ਨਾ ਮੰਗਿਆ । ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕਦੀ ਰਹੇਗੀ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲਗਨ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰਥ ਦੇ ਸੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਥਾਹ ਜਜ਼ਬਾ ਸੀ ।

ਏਕਤਾ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ, ਸਭ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਚ 'ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ । ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਜਾਇ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜ ਕੇ ਬਾਹਰਲੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਕਤਵਰ ਕਰੀਏ, ਸਾਰੇ ਫਿਰਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਲਾਹ ਕਰ ਲੈਣ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸਭ ਸਿੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਚ 'ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਨਫਰਤ ਘਟਾਉਣ ਤੇ ਆਪਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 13 ਅਕਤੂਬਰ ਸੰਨ 1934 ਈ. ਨੂੰ "ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਸੰਪਰਦਾਇ ਕਾਨਫਰੰਸ" ਬੁਲਾਈ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਮਤਾ ਪਾਸ ਹੋਇਆ, "ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੰਡਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਖੰਡਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ।"

ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਗੜੀਆਂ ਬਣੇ। ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ, ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋ. ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਦੋਵੇਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਚੀਫ਼ ਖਾਲਸਾ ਦਲ, ਬੁੱਢਾ ਦਲ, ਅਤੇ ਰਾਧਾ ਸੁਆਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਵਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਆਏ ਸਰ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਰੋਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੁੱਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰੀਏ।"

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ :

"ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਛੋਂਹਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ।"

ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਨਾਮਿਲਵਰਤਨ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ ਫੇਰ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ 'ਪਾੜੋ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ' ਦੀ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਰਮ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਫਸਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਝੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਏਕਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਨ 1943 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਮਿਲਾਪ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾਈ ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉੱਘੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਨੇਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੇਠ

ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕੀਤੇ । 1943 ਈ: ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ

ਜੁਗਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬਿਰਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰੈਸ ਰਿਪੋਰਟਰ ਵੀ ਆਏ। ਗੋਸਵਾਮੀ ਗਣੇਸ਼ ਦੱਤ, ਮਹਾਸ਼ਾ ਖੁਸ਼ਾਲ ਚੰਦ, ਆਲਿਮ ਜੀ ਤੇ ਚੱਕਰਵਤੀ ਜੀ ਆਦਿ ਬੋਲੇ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਮਿਲਾਪ, ਗਊ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸ੍ਵਦੇਸ਼ੀ ਵਰਤੋਂ ਆਦਿ ਦੇ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਰਾਤ ਨੂੰ 'ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਜਾਨ ਨੇ' 'ਤੇ ਇਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇੰਜ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਤੇ ਸਭ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਰਹਾਂਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਜ ਉਹ ਸਾਰੇ "ਹਮ ਏਕ ਹੈਂ" ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਕਦੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਇੰਜ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮਾਨਵਵਾਦ ਤੇ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਰਲ ਕੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁੱਖ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਏ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਝਗੜੇ ਆਪ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚ ਨਜਿੱਠੇ। ਇੰਜ ਅਜ ਜਿਸ ਸਹਿਕਾਰੀ ਖੇਤੀ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਰੀਤੀ ਦਾ ਹੀ ਵਿਕਸਿਤ ਰੂਪ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, "ਭੰਡੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ, ਆਪਣੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ।" ਜਿਵੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਤਾਂ ਦੇ ਧਾਰਣੀ ਨਿਰਸੰਕੋਚ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ

ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਏ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪਰਵਾਨਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰਕ ਸਾਂਝ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ, "ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਲੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ-ਸੱਤਾ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਵੀ ਇਹੋ ਯੋਗ ਹੈ।" ਆਪ ਜੀ ਕਮਿਊ-ਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਨਿਰਸਵਾਰਥੀ ਜਨ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਜਨਸੰਘ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਊ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵੀ ਦਿਲੋਂ ਕਦਰ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਕੁੱਦ ਰਹੀ ਹਰ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਿਰਲੱਥ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਹੋਣ, ਪਨਾਹ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਬਚਾਓ-ਗ੍ਰਹਿ ਸੀ। ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਪਨਾਹ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰੂਪੋਸ਼ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣ ਬਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਬੜੇ ਠਰੰਮੇਂ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਇਹ ਚੀਨੀ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਜਨਮਦਾਤੇ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਕੋਈ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪਰਾਇਆ, ਮਿੱਤਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ, ਡਾਕੂ

ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੰਤ, ਬੁੱਚੜ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵੈਸ਼ਨਵ, ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਰੋਟੀਓਂ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਦੀ ਜੋ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਹੱਸਦੇ ਹੱਸਦੇ ਖਿੜੇ ਮੱਥ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।"

ਵੰਡਾਰੇ ਸਮੇਂ

ਆਖਰ ਸਭ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ 15 ਅਗਸਤ ਸੰਨ 1947 ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਗਏ। ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਭਾਣੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ। ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੰਡਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ (ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਵੀ ਟੱਪ ਜਾਵੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਵੋਗੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਜਾਨ, ਮਾਲ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਆਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਵਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣੀ-ਜਾਣ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਕੁੱਝ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਰੇਤਲੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗੈਰ ਅਬਾਦ ਕਰੀਬ 500 ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਜਨਵਰੀ 1947 ਵਿਚ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮੇਹਨਤ ਨਾਲ ਅਬਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੌ ਇਕ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। 'ਸਾ ਧਰਤਿ ਭਈ ਹਰਿਆਵਲੀ ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਠਾ ਆਇ' ਦੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਛੂਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੀ ਬੰਜਰ ਦੀ ਕੁੱਖ 'ਚੋਂ ਹਰਿਆਵਲ ਝਾਕਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚੂਚਾਰ ਕੋਠੀ ਦਾ ਨਾਮ

ਆਪ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦਾਤੀ, ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਰੱਖਿਆ।

ਜਦ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ, ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੀ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਸੁੱਖ ਮੰਗੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ, "ਭਰਾ ਇਓਂ ਲੜਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਇਕ ਮਾਲਾ ਦੇ ਮਣਕੇ ਹਨ, ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਧਰਮ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ, ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਿਆਰ ਭਰੱਪਣ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਨੇ ਬੜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਬੇਟ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਥੋਂ ਬਚ ਨਾ ਸਕਦਾ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਦਾ ਰਿਣੀ ਰਹਿਣਗੇ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਜੇ ਹੋਣੀ ਨੇ ਬਿਪਤਾ ਪਾਈ ਹੈ, ਆਓ ਆਪਾਂ ਇਸ ਦਾ ਰਲ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ।"

ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬੇਘਰ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਲੰਗਰ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਜਾਈਆਂ, ਕੱਪੜੇ ਲੱਤੇ ਆਦਿ ਦੇ ਅਤੁੱਟ ਭੰਡਾਰੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਜ਼ਮੀਨ, ਪਸ਼ੂ, ਬੀਜ, ਰਾਸ਼ਨ-ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਸਾਂਝੀ ਖੇਤੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ

ਕਰਵਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾ ਲਿਆ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਸਰਸੇ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ (ਹੁਣ ਸਰਸਾ ਜ਼ਿਲਾ) ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਰਕਬਾ ਹੋਰ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਆਪ ਕੀਤੀ। ਵੱਡੇ ਜਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਉਪਜਾਊ ਤੇ ਛੇ ਏਕੜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਕਬੇ ਵਾਲਿਆਂ, ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਲਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਜਾਊ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ। ਗਊਆਂ, ਮੱਝਾਂ, ਅਤੇ ਬੈਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਨਿਲਾਮੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗ਼ਰੀਬ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇ। ਅਨੇਕਾ ਖੂਹ ਕਾਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਲਵਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨ, ਬੀਜ, ਟਰੈਕਟਰ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਸੰਨ 1947 ਤੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਭਜਨ ਦੀ ਵਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂਵਿਦਿਆਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਗਊਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਫਾਰਮ ਖੋਲਿਆ। ਇਸ ਫਾਰਮ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਤੇ ਖਿੰਦਾਈ ਵਿਚ ਕਈ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ, ਪੱਕੀਆਂ ਸੜਕਾਂ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਲਈ ਟਰੈਕਟਰ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਕਾਲਜ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਸਾਹਿਤ-ਸਭਾਵਾਂ

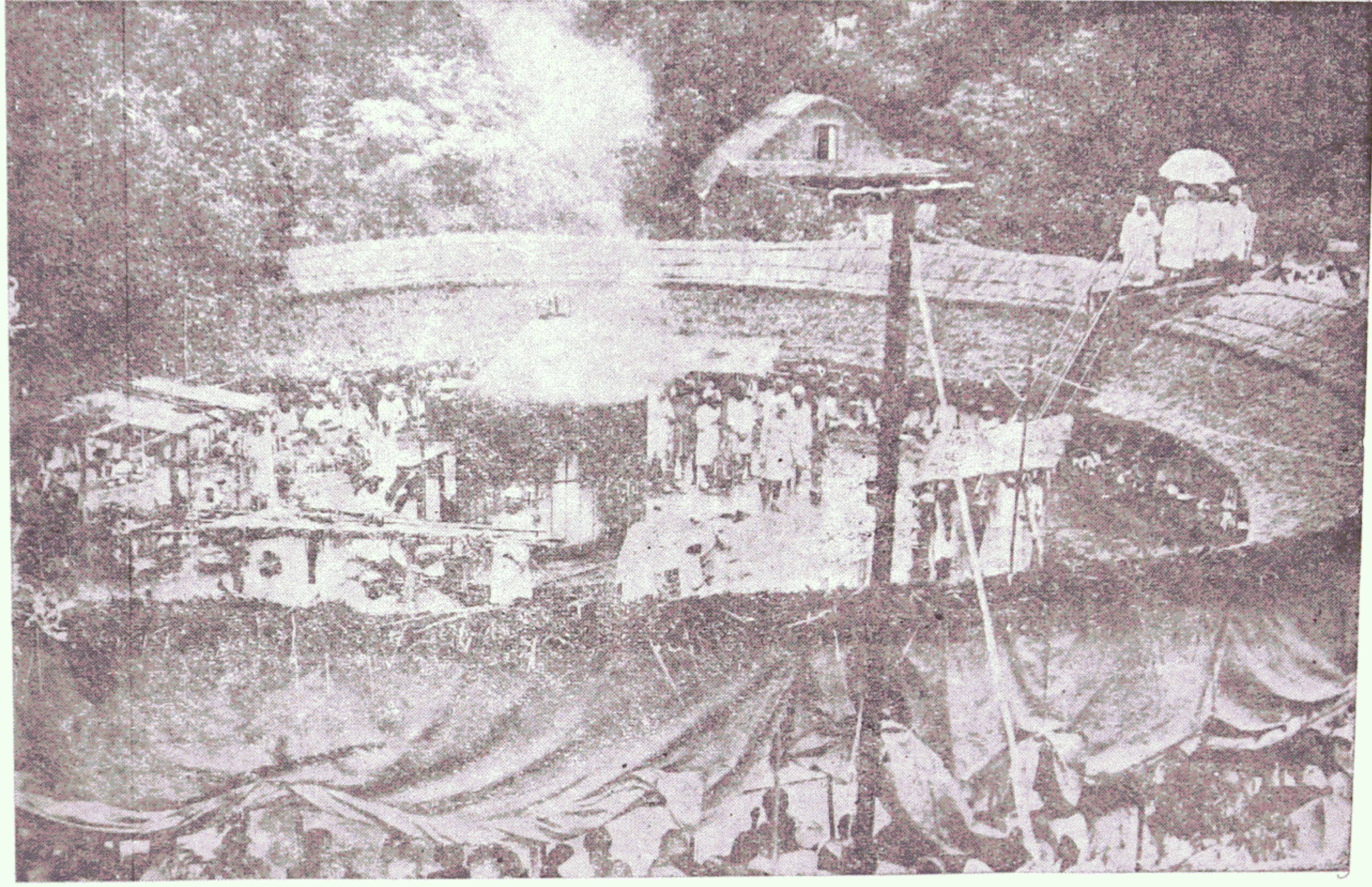
ਹਨ। ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਪਤਾਹਿਕ ਪੱਤਰ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਵੀ ਅਜ ਕਲ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਕਲਿਆਣ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਜੇਹੇ ਯੁਗ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਦਰਦ ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। 'ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੇ ਪਹਿਚਾਨਬੋ' ਅਨੁਸਾਰ, ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਤੁੱਠ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਨੂੰ ਕੰਠ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਲੋਕ ਕਲਿਆਣ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤ ਕਰਮ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਭੁਚਾਲ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਖੱਦਰ ਤੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਸੰਨ 1954-55 ਵਿਚ ਪੰ. ਨਹਿਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਕਾਲ-ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਦੋ ਸੋ ਬੋਰੀ ਚਾਵਲ ਤੇ ਨਗਦੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ। ਸੰਨ 1956 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਤਬਾਹੀ ਸਮੇਂ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਬਸਤਰ ਤੇ ਤੰਬੂ ਆਦਿ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਇਆ।

ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਵਨ ਯੱਗ ਕਰਵਾਏ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਦੌਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ, ਬਲਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਥਾਈਲੈਂਡ 22 ਵਾਰ, ਅਫਰੀਕਾ 4 ਵਾਰ, ਤੇ ਸਿੰਘਾਪੁਰ 1 ਵਾਰ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ 53 ਹੋਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵਖ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਥਾਈਲੈਂਡ, ਅਫਰੀਕਾ ਆਦਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਹਰ ਹੋਲੇ ਤੇ ਆਪ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ, ਸਮਾਜ

ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਚੜਖਾਨਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ 1937 ਈ.

ਪਿੰਡ ਖੋਟੇ, ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸੰਨ 1863 ਈ: ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਅਨੰਦ ਮਰਯਾਦਾ' ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ

ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਅਲੌਕਿਕ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਿਮ ਮਿਲਾਪ ਕਾਨਫਰੰਸ, ਗਊ ਰੱਖਿਆ ਸੰਮੇਲਨ ਆਦਿਕ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਮਾਗਮ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪੇ ਖਰਚ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮਕਸਦ ਕਰਵਾਏ। ਗਊ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਹਰ ਥਾ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਆਪ ਨੇ ਸੁਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਾਰੇ ਆਪ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ :

"ਅਮਨ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਆਇਆ ਕੋਈ ਸਵਾਲੀ ਝੋਲੀ ਖਾਲੀ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਨੀਚੋਂ ਊਚ ਕਰ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਦਿੱਤੇ।

ਉਸ ਪਰਮ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ ਜੋ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਲੈਕੇ ਆਇਆ, ਰੱਬ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇ, ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸਭ ਪੁੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਔਕੜ ਸਮੇਂ, ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਦਿਲੋਂ ਯਾਦ ਕਰਦਾ, ਉਥੇ ਜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਮੰਗ ਜਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਦੇ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ। ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਇਆ ਮਹਾਂਨੂਰ ਸਨ।

ਸਮਾਜ-ਸੁਧਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਪ੍ਰਚੱਲਤ

ਰਸਮਾਂ 'ਤੇ ਕਰੜੀ ਸੱਟ ਲਾਈ ਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਈ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਖਰਚਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਹਿਤ, ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤੋਰੀ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਧਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੰਗਣੀ, ਮਿਲਣੀ, ਮੁਕਲਾਵੇ ਦੀਆਂ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਰਸਮਾਂ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਵਿਆਹ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਖਾਵਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਬੀ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਸਹੁਰੇ-ਘਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਅਡੰਬਰ ਨਾ ਰਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜ ਵੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਕੋ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਅਨੇਕ ਜੋੜਿਆਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ (ਵਿਆਹ) ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਮਾਮੂਲੀ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕਰਜ਼-ਦਾਰੀ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹਣ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਸਕਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸਤਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਵੀ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਸੰਕੋਚ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਘੁੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਦਿੱਤੀ। ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪਰ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮਾਵਾਂ, ਧੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ ਜਾਨਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ। ਪਰ ਆਪ ਤਲਾਕ ਤੇ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦਾ

ਮੁਕੱਦਮੇ-ਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੇਵਲ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਾਕ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਯੋਗ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਆਹ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗ਼ਲਤ ਫਹਿਮੀ ਕਾਰਣ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਿਗਾੜ ਪੈ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੋੜਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸੁਣੇ ਅਤੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਹਾਰਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੋਹਾਂ ਜੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤਰੀ-ਬ੍ਰਤ ਤੇ ਪਤੀ-ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਨਦੇ। ਇਸਤਰੀ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਪਤੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਮੁੱਖੀ ਜਾਣੇ। ਆਪ ਸਦਾ ਹੀ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਦਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਕਿ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇਵਲ ਪਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਖਾਤਰ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਕਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀਵਨ ਮੌਜ-ਮੇਲਾ ਜਾਂ ਨਿਰਾ ਭੋਗ-ਵਿਲਾਸ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਉੱਤਮ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਵਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਨਰੋਆ ਰੱਖ ਕੇ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਸਨ। ਆਪ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹਰ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਹਰ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤ

ਅਸਲ ਉੱਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੀਚ ਊਚ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਪਿਆਰ ਭਰੱਪਣ ਨਾਲ ਰਹਿ, ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਲ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤਿਆਗ, ਨਾਮ ਜਪਣ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ, ਵੰਡ ਛਕਣ ਤੇ ਆਚਾਰ, ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਅਡੰਬਰ-ਹੀਣ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, "ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਵਕਤ ਆਵੇ ਜਦੋਂ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਵੀ ਕੱਟਣੀ ਪਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਫੈਸ਼ਨ, ਬਹੁਤੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਪਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ।"

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਕੰਮ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜ, ਕੌਮ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪਛੜੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਭ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਨਾ ਆਉਂਦੀ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ 17-18 ਅਕਤੂਬਰ ਸੰਨ 1942 ਈ. ਨੂੰ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਕ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾਈ। ਉੱਘੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਵਿਉਂਤਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਮਤੇ ਪਾਸ ਹੋਏ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹਰ ਸੰਸਥਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਪਾਤਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠੀ ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ 5000/— ਰੁ: ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਸਨਮਾਨ, ਪੁਰਸਕਾਰ ਤੇ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜਦੇ ਸਨ।

ਸੰਨ 1925 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਹਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਲਗਵਾਈ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਪਤਾਹਿਕ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਛਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਕਲਜੁਗੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। 'ਸਤਿਜੁਗ' ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਖਤੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੇਪਰ 'ਕੂਕਾ' ਵੀ ਲਾਹੌਰੋਂ ਛਪਦਾ ਰਿਹਾ। ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਵਾਏ। ਆਪ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੱਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਦੀ ਆਪ ਬਹੁਤ ਕਦਰ ਕਰਦੇ।

ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਇੱਛਾ ਤੇ ਆਸ ਰਖਦੇ ਕਿ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੇਣ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਵੇਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤਿ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕਰਵਾਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਵਾਇਆ। ਸੰਨ 1925 ਈ. ਵਿਚ ਸਪਤਾਹਿਕ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਛਪਵਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਲਮ, ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੱਕਰਵਰਤੀ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੇਤਨ, ਸੰਤ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਅਰਸ਼ੀ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਛਪਵਾਇਆ। ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੂਰੇ ਗਿਲੀਂ, ਸੰਤ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਤੇਵਾਲ, ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮਹਾਨ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸੰਤ ਆਪਣੀ ਸੁਰੀਲੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਆਚਰਨ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮਧਾਰੀ-ਪੁਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ। ਭਾਈ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਲਾਂਗਰੀ, ਸੰਤ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਦੌਰਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੌਮਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬਸੰਤ ਅੰਕ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਆਦਿ ਉਸ ਵਕਤ ਛਪਵਾਏ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਏਹ ਸਭ ਕਰਨਾ ਜੁਰਮ ਸੀ। ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁੱਸਵਰ ਦੇ ਰੰਗੀਨ ਚਿੱਤਰ ਜੋ ਅਜ ਹਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹਨ,

ਕਈ ਵਾਰ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਵੀ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਡਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਐਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਂ ਸਖਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅੰਕ ਜਬਤ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਏਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੇ ਅੱਜ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫ਼ਖਰ ਨਾਲ ਜਿਊਂ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੇਠ ਡਾ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਪੰ. ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ, ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ, ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ, ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ, ਡਾ. ਗੋਕਲ ਚੰਦ ਨਾਰੰਗ, ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਤੇ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਲੇਖ ਲਿਖੇ। ਸ੍ਰ. ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਨੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਲੋੜ ਪੂਰਬਕ ਪੂਰਵ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਖੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਪਲੇਟ ਫ਼ਾਰਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਅਜ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਪਰਚੇ ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਹਨ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਸਤਿਜੁਗ', ਵਰਿਆਮ, ਯੁਗ ਮਰਿਆਦਾ, ਨਿਰੀਖਿਅਕ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਜੇ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦੀ।

ਕੁੱਝ ਅਮੁੱਲ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਮਨੁੱਖ ਦਾ

ਹਿਰਦਾ ਠਰ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦਾ। ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਪਿਆਰੀ ਪਿਆਰੀ ਮਿੱਠੀ ਮੁਸਕਾਣ ਸੁਟਦੇ, ਮਿੱਠੇ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਠੰਡ ਸਿੰਜਰ ਜਾਂਦੀ। ਜਿਸ ਸੇਵਕ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਆਪਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗ ਗਈ, ਉਹ ਟੁਟਦੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਗਈ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਵਡ-ਮੁੱਲੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

"ਭਜਨ, ਬਾਣੀ, ਸਿਦਕ-ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਥੋੜਾ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦਾ।"

"ਜੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਰਮਾਰਥ ਵੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਛਲ ਕਪਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਆਪਣਾ ਵਿਹਾਰ ਸੁੱਚਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਡਰ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ।"

ਉਹ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਸੋਚਦੇ ਤੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ, "ਮੇਰਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਨਿਆਂ ਦਾ ਜੋ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਪਾਸ ਹੋਵੇ, ਚੰਗੇ ਲੱਛਣ, ਵਧੀਆ ਗੁਣ, ਰੱਜਵੀਂ ਮਾਇਆ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਤਵਿਕਤਾ ਹਰੇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੋਵੇ।"

"ਹੱਕ ਵਾਸਤੇ ਲੜਨਾ ਭਾਵੇਂ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ 'ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਛੱਡ ਦਿਉ। ਗੁਆਂਢੀ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਰੋਂਦੀ ਅੱਖ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਨਹੀਂ ਪੂੰਝੇ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੰਗੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਢਕਿਆ, ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਬੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸਿਕਰੀ ਨਹੀਂ ਲਾਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।"

"ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਿਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਨਾਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਆਦਰ ਹੀ ਆਦਰ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ। ਆਦਰ ਕਰੋ ਤੇ ਆਦਰ ਲਵੋ।"

ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਕਿ, "ਕੋਈ ਗੱਲ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਲਈ ਬਾਹਰਲੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਭਦੇ ਫਿਰਨਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਵਕਤ ਕੀ ਬਰਬਾਦੀ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਆਪ ਕੀਤਿਆਂ ਸਵੈ ਭਰੋਸਾ, ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਉੱਦਮ ਵਧਦਾ ਹੈ।"

ਚੰਗੀ ਮਿਤੱਰਤਾ ਬਾਰੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕੇਵਲ ਪਰਸਪਰ ਕਦਰ ਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਸੀ। "ਮਿੱਤਰ ਤੋਂ ਮੰਗ, ਵਧਦੀ ਵਧਦੀ ਬੇਸੁਆਦੀ ਤੇ ਜਾ ਖਲੋਂਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਤਰ ਉਹ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ।"

"ਪਰਮਾਰਥ ਲਈ ਸੁੱਚਾ ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਵਿਹਾਰ ਲਈ ਭਜਨ ਬਾਣੀ, ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪ ਸੋਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਵੈ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

"ਸਪੱਸ਼ਟਵਾਦੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਹੌਲੇ ਭਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧ ਪਰਗਟ ਕਰੇ, ਪਰ ਉਹ ਠੋਸ ਕਾਰਣਾਂ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ-ਚਾਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਵੇ।"

ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, "ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਐਨਾ ਉੱਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਉਸ

ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖੇ।"

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੁੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਣ-ਕੇਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਤੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਖੱਦਰ ਦੇ ਸਫੈਦ ਬਸਤਰ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਖੁਦ ਵੀ ਸੁੱਚ ਸੋਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਆਦਰ ਸਨਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹਰੇਕ ਲਗ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹਸਮੁਖ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਦੈਵ ਹੰਸੂ ਹੰਸੂ ਕਰਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਵਿਚੋਂ ਸਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਫੁੱਲ ਕਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਗਿਆਸੂ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲੌਕਿਕ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ, ਨਾਮਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ, ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਕੌਮ ਪ੍ਰਸਤ, ਏਕਤਾ ਦੇ ਹਾਮੀ, ਮਾਨਵਵਾਦੀ, ਲੋਕ ਹਿੱਤੂ, ਸੁਦ੍ਰਿੜ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਆਤਮਾ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਤਿਰਵੰਜਾ ਸਾਲ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਜਿਹੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰਾਜਸੀ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੁਧਾਰਕ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਤਾਰਨਾ ਅਸੰਭਵ

ਹੈ। ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਲਿਖਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਕਾਗਦੁ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ।

ਮਹਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਅਕੱਥ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ, ਧਰਮ ਦੀ ਧੁਜ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਾਗਰ, ਇਕ ਮਹਾਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਈਰਖਾ ਤੇ ਦਵੈਤ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜ ਰਹੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ।

ਧਾਰਮਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪ ਲੱਖਾਂ ਪਾਠ ਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਤੇ ਹੋਲੇ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਗਊਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਪੋਸਣਾ, ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ 'ਗੋਪਾਲ ਰਤਨ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਵਉਸਾਰੀ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

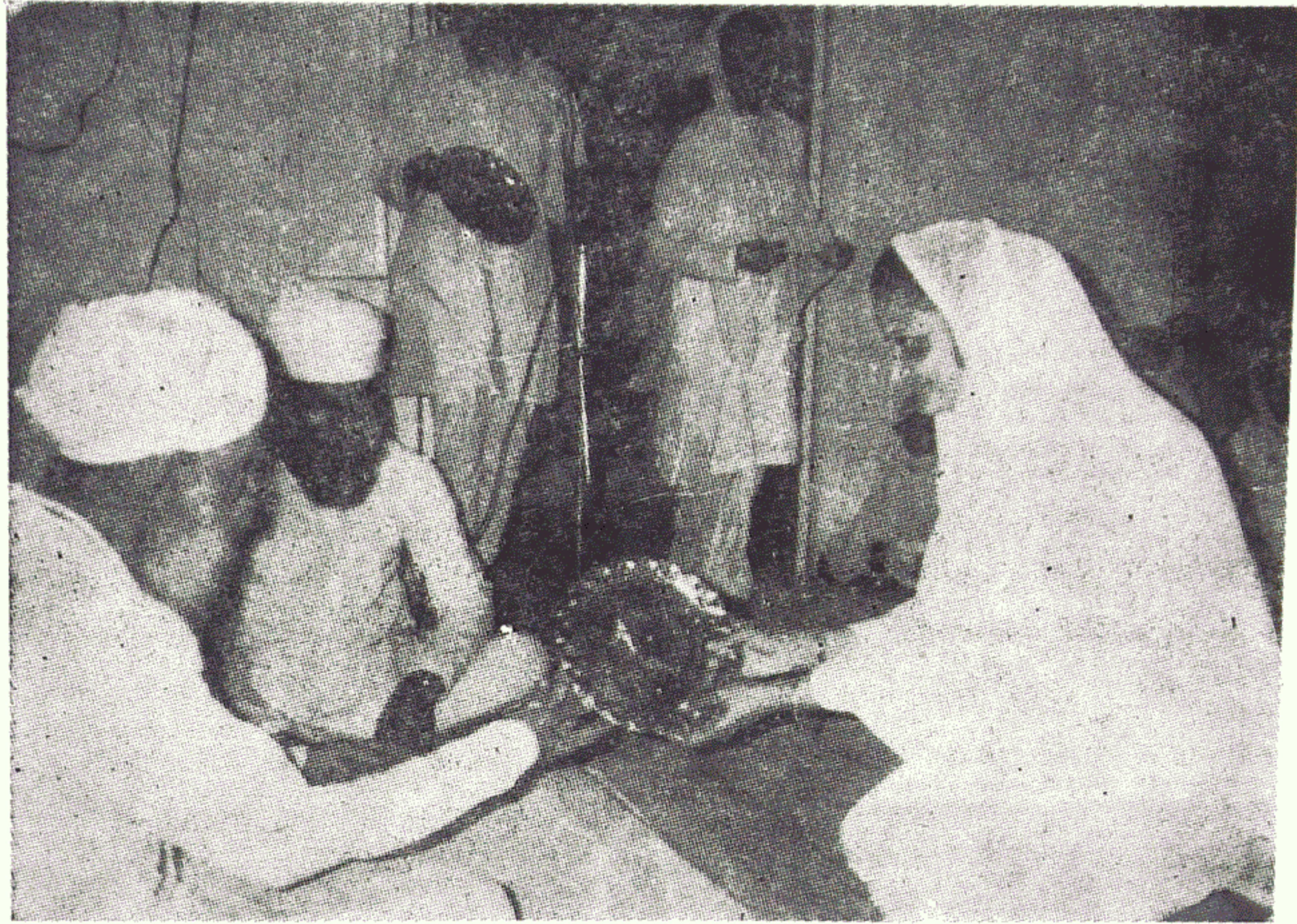
ਵਿਚ ਆਏ ਗਏ ਲਈ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਲਈ ਪੱਕੇ ਕਮਰੇ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। 'ਆਓ ਭਗਤ', 'ਬਿਰਧਸ਼ਾਲਾ', 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੱਘ ਅਕੈਡਮੀ', 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਭਵਨ' ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਣਵਾਏ ਹਨ। 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ' ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ 'ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ' ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ। 'ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਦਿਅਕ ਜੱਥੇ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰ ਕੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਾਗ਼ਬਾਨੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਰਗੇ ਰੇਤਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਲਵਾ ਕੇ ਅੰਗੂਰ ਹੀ ਅੰਗੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬੇਰ, ਕਿੰਨੂ, ਸੰਤਰੇ, ਨਾਖਾਂ, ਬਦਾਮ, ਅੰਗੂਰ ਅਤੇ ਅੰਬ ਲਾ ਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਕਿਤਕ ਚਕਿਤਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਸ਼ਾ, ਚਾਹ, ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਵਗੈਰਾ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਰਸਮਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸਾਦਾ ਵਿਆਹ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਜ ਦੇਣਾ ਤੇ ਲੈਣਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੌਵੀਵੇਂ ਵਾਰਸ਼ਿਕ 20 ਤੋਂ 30 ਜੂਨ, 1989 ਨੂੰ ਹੋਏ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਮੇਲਨ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਲੇਖਿਕਾ ਨੂੰ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ ਇਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ।